

Anna Siewierska-Chmaj, Iryna Bilousova

Mitologia polityczna współczesnej Ukrainy

SŁOWA KLUCZOWE:

mitologia polityczna, Ukraina, naród, Majdan

STUDIA I ANALIZY

Wprowadzenie

Trudno sobie wyobrazić naród bez politycznych mitów kształtujących zbiorową świadomość. O ile społeczeństwo może istnieć połączone jedynie dość luźnym węzłem wspólnych interesów, o tyle naród potrzebuje więzów dużo silniejszych. Takich, które pomagają wyjść poza grupowe interesy, przekroczyć próg jednostkowych egoizmów i zmusić ludzi do działania ponad podziałami. Istnienie wielkich mitycznych narracji jest zatem żywotną potrzebą każdej grupy, która aspiruje do miana narodu. Poprzez podtrzymywanie więzów grupowych, redefiniowanie wzorów kultury, dostarczanie wspólnego aksjologicznego podłoża, mity kształtują rzeczywistość społeczną na każdym niemal jej poziomie. W sferze politycznej, być może nawet silniej, niż w jakiegokolwiek innej. To one są budulcem tożsamości narodowych, źródłem socjopolitycznej rewitalizacji, to one wciąż na nowo potrafią uwalniać społeczną energię. Nic lepiej niż mity nie formuje politycznej samoświadomości, nic nie jest w stanie zastąpić tego wielkiego symbolicznego kapitału.

Polityczna mitologia jest często reakcją na gwałtowne zmiany, szczególnie takie, które wiążą się z przelewem krwi. Jungowski archetyp śmierci-odrodzenia staje się wtedy podstawą spójnej mitologii – racjonalizuje klęskę i oswaja ją psychicznie. Przegrana narusza poczucie

ładu i bezpieczeństwa, wina zatem jest projektowana na kogoś innego – zdrajcę, obcego. Prawda historyczna w konfrontacji z politycznym mitem niemal zawsze przegrywa, ale uratowana zostaje narodowa dumą i wiara w istnienie jakiegoś metafizycznego Porządku. Mitów nie trzeba udowadniać, a więc można w nie wierzyć mimo wszystko – dają stały punkt odniesienia w świecie chaosu, tworzą pozory ładu tam, gdzie równowaga została zachwiana. Dlatego właśnie polityczne mity plenią się na niepewnym gruncie, wyrastają w miejscach, gdzie konflikty wydarły dziury w tkance społecznej, wypełniają szczeliny po spetryfikowanych ideologiach.

Dla każdej wielkiej zbiorowości mit jest nie tylko opowieścią, ale czymś realnie istniejącym, wpływającym na przyjmowane postawy i podejmowane decyzje, jest źródłem powszechnie podzielanej wiedzy, a jednocześnie sam nie domaga się uzasadnienia. Mit zatem jest jądrem tożsamości narodowej, naród bez mitu nie może istnieć.

Czy zatem istnieje naród ukraiński? Ukraina uzyskała niepodległość w 1991 roku, ale społeczeństwo ukraińskie bardzo długo nie potrafiło określić własnej tożsamości. Dorobek XIX wieku, począwszy od publikacji *Eneidy* Iwana Kotlarewskiego w 1798 roku, przez epokę romantyzmu, będącą także na Ukrainie okresem odrodzenia narodowego, formowania się nowożytnego języka ukraińskiego (Iwan Kotlarewski, Taras Szewczenko) i tworzenia się nowych elit kulturalnych i społecznych, na czele z kijowskim Bractwem Cyryła i Metodego, po redefinicję pojęcia Ukrainy i Ukraińców, w opozycji do oficjalnej ideologii Imperium Rosyjskiego (Mychajło Drahomanow, Mychajło Hruszewski), został niemal zupełnie zaprzepaszczony po 1876 roku. Ukaz emski zabraniający używania nazwy „Ukraina”, zakazujący drukowania książek, broszur, prasy, a nawet przekładów w języku ukraińskim¹, zahamował proces tworzenia się ukraińskiej tożsamości narodowej na wiele lat. Ukaz zabraniał także wystawiania ukraińskich spektakli teatralnych i drukowania ukraińskich tekstów do utworów muzycznych, nauka w szkołach, w tym w szkołach elementarnych, miała być odtąd prowadzona wyłącznie w języku rosyjskim, a z bibliotek szkół wszystkich szczebli usunięto książki w języku ukraińskim. Aby zamierzona rusyfikacja była w pełni udana, nauczycieli i wykładowców uniwersyteckich przeniesiono na terytorium wielkoruśkie, a ich miejsce zajęli Rosjanie. Znaczna część ukraińskiej inteligencji,

¹ W samym dokumencie nie używano nawet sformułowania „język ukraiński”, lecz „narzeczce małoruskie”, aby podkreślić integralność Ukrainy z Imperium Rosyjskim. Patrz m.in. J. Hrycak, *Historia Ukrainy 1772–1999*, Lublin 2000.

zwłaszcza tej aktywnie zaangażowanej w tworzenie zrębów kultury ukraińskiej, np. działaczki kijowskiej Hromady, musiała opuścić kraj. Sytuacja nie zmieniła się nawet po rewolucji i proklamowaniu ZSRR, której integralną częścią stała się Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka. Polityka ukrainizacji, prowadzona przez władze komunistyczne w latach 1923–1929, w ramach polityki *korienizacji* (sięgania do korzeni) w niewielki jedynie sposób wpłynęła na tożsamość ukraińską – liberalizacja prawa, która prowadzić miała do odrodzenia narodu ukraińskiego, zakończyła się szybko i gwałtownie. Ukraińskość stała się dla władz sowieckich synonimem niebezpiecznego, agresywnego nacjonalizmu, a późniejsze wydarzenia m.in. powstanie Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i jej zaangażowanie po stronie III Rzeszy w walce z ZSRR, na długo skompromitowały ukraińskie dążenia narodowe.

Doświadczenia historyczne każdego narodu stają się źródłem politycznych mitów, które – przechowywane w zbiorowej pamięci narodu – pełnią funkcję rezerwuaru energii, wyzwalanej w chwilach przełomowych. W 1991 roku, po proklamowaniu niepodległości przez Ukrainę, ukraińscy intelektualiści zdawali sobie sprawę z tej, narastającej przez dziesięciolecia, aksjologicznej pustki, którą należało wypełnić treścią. Młode społeczeństwo potrzebowało silnego, mitologicznego podłoża do przewyciężenia podziałów etnicznych i religijnych, do przekroczenia egoistycznych interesów poszczególnych grup, do stworzenia silnego państwa. Ale jeśli mit, jak pisze Roland Barthes, jest przede wszystkim słowem, przekazem, systemem porozumienia², to na Ukrainie już sam język stanowił problem.

Polityczna mitologia Stanów Zjednoczonych może być wyrażona w języku każdej diaspory zamieszkującej USA i w żaden sposób nie osłabia to jej siły. Amerykański mit początku, Miasto na Wzgórzu (*A City upon a Hill* Johna Winthrop) jest mitem niespełnionego potencjału, nie odwołuje się do tego, co było, ale pokazuje, jak może być. Nie każe naśladować mitycznych bohaterów (bo ich nie ma), ale przekonuje, że każdy może nim zostać. Założycielski mit Stanów Zjednoczonych dostarcza poczucia tożsamości, jest źródłem autoidentyfikacji, ale jednocześnie nie wymaga odcięcia się od swoich korzeni, ponieważ wszyscy są przybyszami, wędrowcami, którzy stworzą nową Ziemię Obiecaną³.

² R. Barthes, *Mit i znak*, Warszawa 1970, s. 25.

³ Zob. A. Siewierska-Chmaj, *Mit polityczny jako fundament ideologii*, [w:] *Przekazy polityki*, Rzeszów–Kraków–Zamość 2009, s. 29–32.

Amerykański mit założycielski jest jednak wyjątkiem. Ukraina ma długą historię i musi odwoływać się do mitycznych „źródeł czasu”, tymczasem na Ukrainie już wybór języka jest rodzajem autoidentyfikacji – mówiący po rosyjsku mają inne mity, niż ich sąsiedzi, którzy za język ojczysty uważają ukraiński. Według badań z marca 2013 roku, 56% Ukraińców nazywa swoim ojczystym językiem ukraiński, a 40% rosyjski, pozostałe 4% społeczeństwa wybrało inny język lub nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie⁴. Sprawę dodatkowo komplikuje fakt, że po rosyjsku mówiło się głównie we wschodniej Ukrainie i w miastach, podczas gdy ukraiński przeważał na zachodzie kraju i na wsiach. I sytuacji nie zmieniło uzyskanie niepodległości, lecz dopiero Pomarańczowa Rewolucja i związane z nią ruchy społeczno-kulturowe, które próbowały zredefiniować ukraińskość, dotychczas postrzeganą tylko przez pryzmat ludowego folkloru i nacjonalizmu spod znaku Stepana Bandery (a więc dokładnie tak, jak w czasach ZSRR). „To absurdalne, że na Ukrainie musisz być jakimś mikrobohaterem, żeby mówić po ukraińsku!” – mówiła pisarka Irena Karpa⁵.

Teraz sytuacja się zmienia, ponieważ język ukraiński staje się językiem polityki i życia publicznego, kojarzy się z działalnością organizacji pozarządowych i proeuropejskich partii politycznych. Zyskując status języka polityki, ukraiński może także wyrażać narodowe mity.

Mity Ukrainy po 1991 roku

Dmitrij Aleksandrowicz Gorun, analizując mity współczesnej Ukrainy, pisał w 2002 roku o trzech mitach funkcjonujących w ukraińskim społeczeństwie: micie europejskim, micie komunistycznym i micie ukraińskim (narodowo-romantycznym)⁶.

Mit o Europie, jako o miejscu powszechnego dobrobytu, potrzebny jest na Ukrainie jako sposób rozwiązania licznych problemów – bezrobocia, braku perspektyw, biedy i korupcji. Ukraińcy postrzegają Europę jako mityczną krainę szczęścia, do której już kiedyś należeli (jako część Rzeczypospolitej) i do której kiedyś powrócą. Mit europejski jest ponadczasowy i tym samym „ma rozwiązać problemy dzisiejsze i przyszłe, opierając się na doświadczeniach przeszłości”⁷.

⁴ P. Pogorzelski, *Barszcz Ukraiński*, Gliwice 2014, s. 52.

⁵ Tamże, s. 56.

⁶ D. Aleksandrowicz Gorun, *Mity współczesnej Ukrainy*, „Sprawy narodowościowe” 2002, nr 21, s. 180.

⁷ Tamże, s. 181.

Wilen S. Gorskyj opisuje szereg mitologemów stworzonych wokół mitu Europy: Ukraina – męczennica Europy, Ukraina – Mesjasz, który wyprowadzi Europę z kryzysu, gnijąca Europa, Ukraina jako centrum Europy. Gorskyj podkreśla, że Europa od początku pokazywana była jako Dobro, które przeciwstawia się Złu (Europa – Wschód). Pograniczne położenie Ukrainy sprawia, że Europa jest wymarzonym celem, a w świadomości ukraińskiego społeczeństwa „europejski wybór” nabiera mitycznego znaczenia raj. Europa symbolizuje „wszystko najlepsze, co może się przytrafić”, ideał wcielenia Dobroci, Prawdy i Piękna, co przejawia w licznych deklaracjach „powrotu do Europy”, czy „przyłączenia do Europy” podczas debat politycznych, akcji kulturowych czy dyskursów naukowych⁸. Nawet w życiu codziennym używa się słów „euroremont”, „eurostyl” czy „eurookna”, aby podkreślić wysoką jakość i dobrą markę⁹.

Mit komunistyczny funkcjonował na Ukrainie według tego samego schematu, co mit europejski, z tą różnicą, że mityczną krainą szczęścia był nieistniejący już Związek Radziecki i idealizowana, bliżej nieokreślona wspólnota słowiańska. Mit komunistyczny wspierany był dodatkowo tęsknotą za czarno-białą, uproszczoną wizją świata i resentymentem do „zepsutego” Zachodu i Stanów Zjednoczonych. Według Aleksandra Litwinienki, „gdy imperium «uwalnia» kolonie, pierwszą możliwą drogą rozwoju jest wzorowanie się elity na metropolii, aby kontynuować «stare dobre czasy»”¹⁰. Stworzenie mitu komunistycznego było właśnie taką prostą reakcją na niepewność odczuwaną po rozpadzie ZSRR.

Trzeci mit to właściwie cała mitologia narodo-ukraińska, wyrosła z „niemego protestu wobec «niepełnowartościowości» kultury ukraińskiej i z kompleksu «młodszego brata» w stosunku do Rosji, a później w stosunku do oficjalnej mitologii komunistycznej”¹¹. Podstawowe cechy tej mitologii to wiara w mesjanizm narodu ukraińskiego i przekonanie, że po tylu cierpieniach Ukraina zasługuje na szczególną nagrodę od Boga lub Historii, idealizacja własnej historii i wyprowadzanie jej od czasów najdawniejszych – Scytów, Antów, Trypolców, Cymmerów, Indoeuropejczyków i w końcu idealizacja narodu ukraińskiego, jako lepszego od sąsiadów.

⁸ В.С. Горський, *Україна-Європа: погляд з обох боків. Універсальні виміри української культури*, Одеса 2000, s. 6–26.

⁹ Ю. Шайгородський, *Міфотворчість в Україні як соціальна технологія*, <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukropolituk/3/5.pdf>, 22.01.2015.

¹⁰ О.В. Литвиненко, *Інформаційні впливи і операції: Теоретико-аналітичні нариси, Морографія-К.*, Нісд 2003, s. 88–89.

¹¹ D. Aleksandrowicz Gorun, *Mity współczesnej Ukrainy...*, s. 183.

Mitotwórcze zabiegi można przypisać już twórcom epoki Romantyzmu Mikołajowi Kostomarowi, Tarasowi Szewczenko czy Pantalejmonowi Kuliszcy, choć dopiero w latach 90. XX wieku nabrały one tak dużego znaczenia przy konstruowaniu ukraińskiej tożsamości narodowej. Dla romantyków ukraińskich charakterystyczne było poszukiwanie ducha narodowego, ukrytego w kulturze ludowej i religii. Duch narodu to swego rodzaju głos Boga, wcieleniem zaś tego ducha jest naród, a nie jego elita¹². Romantyczne mity ukraińskie idealnie wpisywały się więc w potrzebę wzmocnienia idei narodowej w młodym państwie, ale ich zakorzenienie w folklorze ludowym dodatkowo wzmocniało podział na rosyjskojęzycznych mieszkańców miast i ukraińskojęzycznych mieszkańców wsi.

W 2002 roku Aleksandrowicz Gorun podkreślał, że choć ukraińskie społeczeństwo przeżywa kryzys idei, to Ukraina nadal nie ma jednorodnej mitologii, która mogłaby stać się podstawą silnej narodowej tożsamości. Dziś wydaje się, że opinia ta stała się nieaktualna.

Mit i narodziny narodu

Od XIX wieku w Europie dominowało przekonanie, że najważniejszym źródłem autoidentyfikacji człowieka jest jego poczucie przynależności do określonej wspólnoty narodowej. Czym bardziej zaś podkreślano, iż fundamentem tożsamości każdego człowieka jest nie religia, lecz naród, tym więcej cech dotychczas zarezerwowanych dla religii przypisywano narodowi. Suwerenny naród miał niemal mistyczne znaczenie – nie był już tylko zbiorem jednostek połączonych wspólnym pochodzeniem czy kultem przodków, ale osobnym bytem, który miał swoje przeznaczenie, swoją wizję świata i prawo, żeby je realizować. Chrześcijaństwo, przejmując od Żydów ideę uświęcenia narodu przez jego religię, nadało narodowi pierwiastek *sacrum*¹³. To odczucie świętości współtworzące tożsamość narodową wzmocniane było przez wielkie mityczne narracje, traktowane jako integralna część historii.

Proces zaczarowywania świata, mitologizowania rzeczywistości, nawet jeśli w zamyśle nie zawsze był polityczny, szybko politycznym się stawał. Wszystko, co buduje tożsamość narodu, pozwala uchwycić wyjątkowość jakiejś wspólnoty i zaspokaja zbiorową potrzebę dystynkcji,

¹² W. Pawluczuk, *Ukraina. Polityka i mistyka*, Kraków 1998, s. 59–66.

¹³ Patrz A. Siewierska-Chmaj, *Religia a polityka. Chrześcijaństwo*, Warszawa 2013, s. 82–95.

staje się narzędziem władzy. Polityczna mitologizacja obejmuje zarówno przestrzeń, jak i czas – uświęca ważne symbolicznie miejsca (wielkich bitew, przełomowych wydarzeń), ale także daty, tworząc alternatywny, polityczno-historyczno-mitologiczny kalendarz. Zbiorowa pamięć staje się w ten sposób repozytorium politycznych mitów, o których przypominać mają państwowe rocznice i dni pamięci.

Na Ukrainie do konstruowania politycznych mitów sakralizujących naród ukraiński przystąpiono natychmiast po uzyskaniu niepodległości w 1991 roku. Prowadzona przez kolejne rządy, zwłaszcza przez gabinet Wiktora Juszczenki (2005–2010), nowa polityka historyczna miała za zadanie oderwanie Ukrainy od rosyjskich wpływów, zredukowanie podziału na wschodnią i zachodnią Ukrainę, a przede wszystkim budowanie spójnego wewnętrznie narodu ukraińskiego. Ukraińcy, którzy w 1991 roku i później rozpoczęli nauczanie szkolne, nie pamiętają już żadnej innej rzeczywistości niż państwo ukraińskie. „Ukraina w jej obecnych granicach jest dla nich zastaną rzeczywistością, czymś, czego się nie kwestionuje. Pełnoletni w 2013 roku obywatele Ukrainy (...) to dziś ok. 7 mln, ponad 15% ludności kraju¹⁴”. Lepiej wykształcona ich część stanowiła główną siłę akcji protestacyjnych – to Ukraińcy wychowani na nowych podręcznikach historii, w których gloryfikowano naród ukraiński i jej bohaterów, zrobili Majdan 2004 i Majdan 2013–2014.

John-Paul Himko, traktując mity jako zideologizowaną wersję historii, opisał mitotwórczą działalność oficjalnych władz państwowych Ukrainy: „W czerwcu 2007 roku oficjalnie obchodzono stulecie urodzin dowódcy UPA Romana Szuchewycza. Wkrótce potem ukraińska poczta wydrukowała znaczek na cześć Szuchewycza, na którym znajdowały się zarówno emblematy OUN, jak i UPA. Niedługo później Juszczenko mianował Szuchewycza pośmiertnie Bohaterem Ukrainy. (...) Tuż przed opuszczeniem urzędu na początku 2010 roku, Juszczenko mianował także Stepana Banderę, przywódcę radykalnego skrzydła OUN, odpowiedzialnego za czystki etniczne w czasie Holocaustu, pośmiertnie Bohaterem Ukrainy”¹⁵. Himko, sam będąc Ukraińcem, ma bardzo krytyczny stosunek do ukraińskiej polityki historycznej, mitologizującej Wielki Głód oraz nacjonalistyczne organizacje ukraińskie OUN i UPA. Rozumiejąc siłę

¹⁴ T.A. Olszański, *Więcej jedności niż podziałów. Zróżnicowania wewnętrzne Ukrainy*, „Punkt widzenia” 2014, nr 40, Warszawa 2014, s. 12; http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_40_wiecej_jednosci_niz_podzialow_net.pdf, 15.01.2015.

¹⁵ J.-P. Himka, *Challenging the Myths of Twentieth-Century Ukrainian History, The Convulsions of Historical Politics*, s. 219. https://www.academia.edu/2033835/_Interventions_Challenging_the_Myths_of_Twentieth-Century_Ukrainian_History_, 15.01.2015.

mitów politycznych, krytykuje jednak wybór skrajnych nacjonalistów na bohaterów narodowych, wokół których buduje się nową ukraińską tożsamość narodową, uznając przy tym, że prawda jest wartością samą w sobie, a mitów, nawet jeśli miałyby konsolidować naród ukraiński, nie wolno budować na wybiórczej interpretacji historii.

Podobne argumenty podaje David R. Marples podkreślając, że jądrem politycznej mitologii Ukrainy po 1991 roku stał się mit ofiary, w którym spersonifikowana Ukraina przedstawiana jest jako męczennica Rosji, Polski i III Rzeszy. Wcieleniem ukraińskiego bohatera stają się żołnierze UPA, którym przypisuje się takie cechy jak idealizm, samopoświęcenie, odwagę, męstwo i rycerskość. Mitologia ta nawiązuje także do Kozaczyzny¹⁶.

Należy zaznaczyć, że według większości ukraińskich politologów Ukraińcy bardzo wybiórczo traktują historię OUN i UPA, a sam Bandera uosabia dla nich przede wszystkim walkę o niepodległość a nie czystki etniczne. „Współcześni Ukraińcy, którzy uważają Banderego za bohatera, traktują zarówno jego, jak i jego ruch jako nieprzejednaną opozycję wobec ZSRR w latach 1939–1955. Nikt nie traktuje przemocy nacjonalistów wobec Polaków i Żydów jako godnych pochwały, dla większości centralne znaczenie Bandery i nacjonalistów wynika z odrzucenia przez nich wszystkiego, co radzieckie, odrzucenia anty-ukraińskich obelg i bezwarunkowego oddania sprawie niepodległości Ukrainy. Bandera i nacjonałiści są również postrzegani jako absolutne przeciwieństwo skorumpowanych, niekompetentnych i sprzedajnych elit ukraińskich, które nieudolnie rządzą Ukrainą od dwudziestu lat. Oczywiście, takie odczytanie historii Ukrainy jest jednostronne i należałoby pamiętać zarówno dobre jak i złe rzeczy, które Bandera i nacjonałiści zrobili. Ale jednostronne odczytywanie historii nie jest niczym niezwykłym, zwłaszcza wśród narodów walczących o zachowanie swojej na nowo odkrytej niezależności”¹⁷ – twierdzi Alexander Motyl.

Podobnego zdania jest także Mykola Riabchuk, który podkreśla, że dla większości Ukraińców prawdziwy wybór nie leży wcale pomiędzy nacjonalistyczną dyktaturą w stylu OUN-UPA a wizją europejskiej demokracji liberalnej. Większość z nich dokonała tego wyboru dawno temu. Prawdziwym wyborem jest obrona suwerenności, godności i tożsamości,

¹⁶ D.R. Marples, *Heroes and Villains: Creating National History in Contemporary Ukraine*, Budapeszt–Nowy Jork 2007, s. 139.

¹⁷ A. Motyl, *Ukraine, Europe, and Bandera*, Cicero Foundation Great Debate Paper, no. 10/05 (March 2010), s. 9.

lub rezygnacja z nich na rzecz Rosji i ludzie jej podległych. W tych okolicznościach, ważna staje się ta część spuścizny Bandery, która dotyczy patriotyzmu, solidarności narodowej, poświęcenia i idealistycznego zaangażowania na rzecz wspólnych celów i wartości¹⁸. Riabchuk jest przekonany, że Ukraina, jako młode państwo, potrzebuje mitów konsolidujących społeczeństwo, nawet jeśli mity te są kontrowersyjne, jak zresztą spora część politycznych mitów innych narodów.

Natalia Amelczenko twierdzi, że to szukanie „duszy” narodu doprowadziło do chaotycznej produkcji mitycznych postaci „Ariów”, „kultury Trypolców”, „woli kozackiej” jako źródeł mentalności ukraińskiej. Zauważa także, że aby proces tworzenia mitu przez historyków czy filologów mógł wyjść poza granice produkcji książkowej i ograniczonego istnienia w postaci dyskusji paranaukowej i zakończyć się stworzeniem żywego mitu, mogącego odgrywać misję mobilizującą w społeczeństwie, integrować ludzi w wierze, mobilizować ich do działania, musi rezonować z jakimiś bardzo ważnymi potrzebami ludzi, z ich doświadczeniem. Mit musi być przeżywany jako część egzystencji, bez tego, twierdzi Amelczenko, pozostanie tylko „ładnym obrazkiem”, lecz nie mitem, nie będzie miał bowiem rezonansu z doświadczeniem współczesnego pokolenia. Ukraińska filozofka, sygnatariuszka „Listu otwartego do przywódców ukraińskich stronnictw demokratycznych opozycji w sprawie udziału partii «Swo-body» w Komitecie Oporu Dyktaturze”¹⁹, podpisanego przez czołówkę ukraińskich intelektualistów, od początku miała bardzo krytyczny stosunek do odwoływania się w oficjalnej polityce historycznej do przeszłości Ukrainy. W 2008 roku pisała, że gruntem dla mitu nie może zostawać II wojna światowa, radziecka czy austro-węgierska przeszłość, ani nawet mity o kozactwie – „żaden mit o przeszłości, który będzie reanimował powrót do korzeni nie złączy nas, bo współcześni mieszkańcy Ukrainy mają różną przeszłość, różne wartości i różne święta. (...) Należy zrobić wszystko, żeby nowy mit ukraiński tworzył się nie w oparciu o mitologię «odrodzenia», lecz w oparciu o przyszłość”²⁰. Amelczenko wielokrotnie przestrzegała przed przyjmowaniem etnicznej definicji narodu na Ukra-

¹⁸ M. Riabczuk, *Bandera's controversy and Ukraine's future*, „Russkii vopros” 2010, nr 1, http://www.russkiivopros.com/?pag=one&id=315&kat=9&csl=46#_edn16, 16.01.2015.

¹⁹ http://zaxid.net/news/showNews.do?vidkritiy_list_do_lideriv_ukrayinskoyi_demokratichnoyi_opozitsiyi&objectId=1251995, 20.01.2015.

²⁰ N. Amelczenko, *Треба робити все, щоб новий український міф творився не за рахунок міфологемі відродження, а за рахунок майбутнього Читати целиком*: <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page81-1318.html>, 22.01.2015.

inie i szukaniem uzasadniających jego istnienie mitów: „Etniczny obraz narodu został stworzony przez filologicznych nacjonalistów (za definicją Jarosława Hrycaka). Oni uważają, że naród – to jednolita wspólnota ze wspólnym pochodzeniem, kulturą, językiem oraz z pewną historią. Uosobieniem takiego rozumienia ukraińskiego narodu był prezydent Wiktor Juszczenko, który właśnie taki obraz popularyzował i wierzył w ten obraz osobiście. (...) Narzucanie takiego obrazu narodu etnicznego wszystkim mieszkańcom jest niebezpieczne. To wywołuje u osób, które nie są etnicznymi Ukraińcami, napięcie i obraz ten tworzy obcych na własnym terytorium”²¹.

Oficjalna mitologia polityczna Ukrainy, zbudowana wokół zmitologizowanej przeszłości i radykalnych ruchów nacjonalistycznych, tak jak przewidywała Amelczenko, nie tylko nie zintegrowała narodu ukraińskiego, ale stała się nawet kolejnym elementem różnicującym, zwłaszcza po dojściu do władzy Wiktora Janukowicza, który zdecydowanie zmienił kurs polityki historycznej. Mit ofiary, będący jądrem oficjalnej mitologii politycznej Ukrainy, wpisywał się znakomicie w sposób myślenia starszego pokolenia Ukraińców, niezależnie zresztą od poglądów politycznych i zapatrywania na samą istotę „ukraińskości”. Powielając dobrze znany schemat mitologii mesjanistycznej, zbudowanej wokół narodu wybranego, idei niezawinionego cierpienia i dziejowej misji, odpowiadał na zapotrzebowanie tej części społeczeństwa ukraińskiego, która nie odnalazła się w nowej sytuacji, po rozpadzie ZSRR i powstaniu niepodległego państwa. Młode pokolenie Ukraińców potrzebowało jednak innych mitów i innych bohaterów. Nie chcieli widzieć Ukrainy w roli ofiary, lecz jako część Europy, nie pociągał ich radykalizm nacjonalistów spod znaku OUN i UPA, ponieważ nie dało się go pogodzić z wartościami europejskimi i historycznymi faktami.

Świadomość narodową młodego pokolenia Ukraińców kształtuje nauczanie szkolne, dzięki któremu wszyscy młodzi obywatele Ukrainy zdobywają – według jednolitego programu – znajomość języka ukraińskiego, ukraińskiej historii, geografii i literatury. Poznają ją w tym samym kształcie, od Użhorodu po Mariupol. „Poznają nie tylko poezję Szewczenki, ale i pogląd, że jest on Wieszczem, «naszym Wszystkim», alfą i omegą kultury narodowej. Poznają heroiczną (ale i anarchistyczną) tradycję Kozaczyzny, przesiąkają narracją, zgodnie z którą naród ukraiński «odwiecznie» (co najmniej od tysiąca lat) walczył nie tylko o niepodle-

²¹ N. Amelczenko, *Політичний міф і сучасність*: <https://www.youtube.com/watch?v=yMG3kx5AbNE>, 22.01.2015.

głość, ale i «sobornost», integralność całego ukraińskiego obszaru etnicznego w ramach jednego organizmu państwowego. A symboliczne miejsca tak rozumianej Ukrainy nie leżą ani na zachodzie, ani na wschodzie kraju. Zachód jest właśnie zbyt zachodni, za mało kozacki i szewczenkowski, Wschód w ogóle nie ma historii, sięgającej poza wiek XIX. «Symbolicznym» rdzeniem Ukrainy jest środkowe Naddnieprze: jej serce bije w Kijowie, Kaniowie i Czehryniu, w Chłodnym Jarze i na Chortycy²².

To wspólne dla wszystkich młodych Ukraińców przygotowanie patriotyczne stało się podglebieniem kreowania nowych mitów, tworzywem zaś stały się protesty społeczne na Majdanie i późniejsze wydarzenia na wschodzie Ukrainy.

Mity ukraińskie po Majdanie 2013–2014

Ołeksandr Zinczenko, historyk i dziennikarz ukraińskiego portalu „Historyczna Prawda” uzasadniając, dlaczego Ukraina potrzebuje zmiany pokoleniowej, aby zrozumieć własną historię nazwał to, co komunizm uczynił z jego krajem, „amputacją pamięci”, „trepanacją czaszki i wygrzebaniem mózgu łyżką”²³. To makabryczne porównanie dobrze jednak oddaje sytuację Ukrainy po uzyskaniu niepodległości w 1991 roku – brak jakiegokolwiek pamięci społecznej, która mogłaby trwale zjednoczyć głęboko podzielone społeczeństwo. Ten brak mityczno-symbolicznego kapitału, który próbowano wypełnić narzuconą przez władze oficjalną polityką historyczną, był poważną przeszkodą na drodze do umacniania idei nowego państwa ukraińskiego, ale przede wszystkim uniemożliwił istnienie zintegrowanego wewnątrznie ukraińskiego narodu.

Jeśli zdefiniujemy naród za Anthonym D. Smithem, jako „nazwaną wspólnotę ludzką, zamieszkującą ojczystą ziemię, mającą wspólne mity i wspólną historię, wspólną kulturę publiczną, jedną gospodarkę, a także wspólne dla wszystkich członków prawa i obowiązki”²⁴, to wracamy do pytania, czy w 1991 roku istniał naród ukraiński. Nawet zaś, jeśli przyjmujemy, że spełnione zostały podstawowe kryteria, jak istnienie wspólnego języka²⁵, przeświadczenie o wspólnym pochodzeniu etnicznym, istnie-

²² T.A. Olszański, *Więcej jedności niż podziałów...*, s. 13–14.

²³ Za P. Pogorzelski, *Barszcz Ukraiński*, Gliwice 2014, s. 221.

²⁴ A.D. Smith, *Nacjonalizm*, Warszawa 2007, s. 25.

²⁵ Kryterium języka jest na Ukrainie problematyczne. Według badań Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii, przeprowadzonych w 2003 roku, ok. 30% obywateli Ukrainy deklarowało się, jako „rosyjskojęzyczni Ukraińcy”, 47,6% jako „ukraińskojęzyczni

nie świadomości odrębności narodowej, poczucia bycia narodem²⁶, to nadal uderza brak wspólnego zasobu idei, wspólnej symboliki i mitologii, wspólnego układu psychicznego, które budują tożsamość każdego narodu. Tożsamość narodowa żywi się wspólną historią i kulturą, ale potrzebuje także ciągłej reinterpretacji, aktualizacji, wzmocnienia wspomnień, wartości, symboli, mitów i tradycji. Potrzebuje emocjonalnych związków, rodzących się w aktach zbiorowego przeżywania narodowej kultury i narodowej historii. Potrzebuje świeżej krwi i ofiar złożonych na narodowym ołtarzu.

Tej krwi i tych ofiar dostarczył Majdan, stając się niewyczerpanym zasobem mitów i symboli, dając początek nowej mitologii politycznej Ukrainy. Jeszcze w latach 90. popularny ukraiński zespół hip-hopowy Tartak śpiewał:

*Narodowa idea jako środek spekulacji.
Zdobyliśmy państwo, straciliśmy naród.
Kiedy ludzie nie mają już odwagi,
Nie ma własnej dumy i powagi,
Gdy każdy walczy o siebie w swej chacie na skraju.
Taki naród i bohaterów nie ma!
Nie chcę być bohaterem Ukrainy,
Nie ceni bohaterów mój kraj!
Dzisiaj Ukraina ma i ceni swoich bohaterów²⁷.*

Ukraińcy”, ponad 14% jako „rosyjskojęzyczni Rosjanie”, reszta jako „inne grupy etniczne”. http://kiis.com.ua/materials/articles_HVE/16_linguaethnical.pdf, 20.01.2015. Z kolei według amerykańskiego Instytutu Gallupa, który w 2008 roku przeprowadził badanie, w którym mieszkańcom Ukrainy proponowano do wyboru ankietę w języku rosyjskim lub ukraińskim języku, 83% respondentów wybrało rosyjską wersję ankiety. <http://rus.delfi.lv/news/daily/versions/yurij-alekseev-net-takoj-nacionalnosti-russkie.d?id=44396535#ixzz3OzRc0W7G>, 23.01.2015. Na nowsze, wiarygodne badania trzeba jeszcze poczekać, można jednak przypuszczać, że zwiększy się grupa „ukraińskojęzycznych Ukraińców”.

²⁶ M. Waldenberg, *Narody zależne i mniejszości etniczne w Europie Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2000, s. 23–24.

²⁷ Ukraina ma nowych bohaterów, ludzie którzy protestowali na Majdanie i tych, którzy walczą na wschodzie Ukrainy z prorosyjskimi separatystami. To m.in. kozak Mykhailo Gavrylyuk, którego policjanci pobili i rozebranego zostawili na mrozie (<http://foreignpolicy.com/2014/01/27/cossack-at-the-heart-of-kyiv-protests-refuses-to-give-in/>), sotnik Wołodomyr Parasiuk, którego wystąpienie pchnęło ludzi do dalszej walki (<http://www.pravda.com.ua/articles/2014/02/24/7016048/>), Semen Semenczenko, dowódca oddziału „Donbas” (<http://www.pravda.com.ua/news/2014/09/1/7036436/>) i wielu innych, na czele z tzw. „Niebiańską setką”, która stała się już ważnym elementem ukraińskiej kul-

21 listopada 2013 roku Wiktor Janukowicz ogłosił zawieszenie przygotowań do podpisania umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską, niszcząc w ten sposób marzenia Ukraińców o lepszej przyszłości. Wiktor Janukowicz, podobnie jak Władimir Putin, który wpłynął na tę decyzję, nie rozumieli, że Unia Europejska funkcjonuje w świadomości ukraińskiego społeczeństwa jako pewien mit lub też nie docenili siły tego mitu. Dynamika wydarzeń Majdanu 2013–2014 zaskoczyła nawet samych protestujących, którzy organizowali się poprzez portale społecznościowe, bez żadnego logistycznego czy ideologicznego wsparcia ze strony jakichkolwiek partii politycznych. Po raz pierwszy to tłum dyktował warunki, a opozycja, która dołączyła do protestujących musiała przyjąć drugorzędną rolę. To już nie była powtórka z Pomarańczowej Rewolucji, kiedy podczas Majdanu w 2004 roku ludzi wierzyli w każde słowo Julii Tymoszenko i Wiktora Juszczenki. To była *rewolucja godności*, która oddawała głos samym Ukraińcom²⁸. Obowiązującym na Majdanie pozdrowieniem zostało pozdrowienie banderowców *Sława Ukrainie – Bohaterom sława*, ale oderwane od swoich skrajnie nacjonalistycznych korzeni.

Euromajdan stał się centralnym punktem nowej mitologii politycznej Ukrainy, dostarczając symboli, obrazów i mitów, wypełniających aksjologiczną pustkę odczuwaną dotychczas przez dużą część społeczeństwa. Dokładnie tak, jak pisał Eliade, poprzez nowe obrazy i symbole, mit Majdanu zaczął opowiadać swoją własną historię, objawiać tajemnice, dostarczać wiedzy, ułatwiać poznanie²⁹. Analizując treść ukraińskich mediów i portali społecznościowych wyraźnie widać, że ofiary Majdanu bardzo szybko stały się nowymi bohaterami ukraińskiego narodu, wzmacniając jego wewnętrzną spójność, dostarczając wzorów postępowania i budując nowy system wartości. Wrogowie Majdanu (funkcjonariusze Berkutu, snajperzy, Janukowicz i jego polityczne zaplecze) zaczęli utożsamiać metafizyczne Zło, które można pokonać tylko dzięki solidarności społecznej, a tę łatwiej było wyzwolić, ponieważ nowa mitologia stała się narzędziem wzmacniających tożsamość narodową.

Mit spełnia wiele funkcji – mistyczną, która pozwala człowiekowi wejrzeć w tajemnice wszechświata i zrozumieć transcendentny wymiar bytu; kosmologiczną, która pozwala opanować lęk przed istnieniem w świecie chaosu i nadać sens istnieniu. Dla sfery polityki najważniejsza jest jednak

tury popularnej (<http://www.coolmojito.com/artist/P-Lyve/1/1013653>), <http://nebesnasotnya.com.ua/>, 21.01.2015.

²⁸ <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26702443.html>, 21.01.2015.

²⁹ M. Eliade, *Czas święty i mity*, [w:] *Antropologia kultury. Wiedza o kulturze*, tom I, red. A. Mancwel, Warszawa 2001, s. 112.

socjologiczna funkcja mitu, polegająca na „podtrzymywaniu i uzasadnianiu pewnego porządku społecznego”³⁰ oraz czwarta – pedagogiczna, która pokazuje, jak żyć, podsuwa wzory postępowania i zachęca do naśladownictwa. Ukraińscy politycy od 1991 roku próbowali tworzyć mity, które mogłyby stać się narzędziem władzy. Niektóre stały się ważną częścią ukraińskiej kultury, tak jak mit Wielkiego Głodu, podzielany przez większość społeczeństwa; inne, jak mit OUN-UPA trafiały jedynie do wąskiego grona odbiorców, radykalizując nastroje Prawego Sektora i jego zwolenników. Nawet oficjalna polityka historyczna nie stworzyła jednak podzielanego przez wszystkich mitu współczesnej Ukrainy, który stałby się fundamentem tożsamości narodowej, nadając kształt rzeczywistości i wpływając na przyszłość.

Majdan 2013–2014 i wydarzenia, które po nim nastąpiły stały się jądrem nowej ukraińskiej mitologii, która ma siłę konstytuowania narodu. Natalia Devyatko zauważyła, że na Majdanie 2004 roku zrodził się i zaistniał żywy mit, a ludzie nagle stali się narodem, z własną historią i pamięcią³¹. Ale dopiero na Majdanie 2013–2014 to zwykli obywatele, a nie politycy zaczęli mówić o jedności narodowej, o więziach łączących mieszkańców kraju, narodziło się poczucie siły, lecz siły twórczej, nie destrukcyjnej. Ukraińcy zaskoczyli samych siebie, unikając zanarchizowania protestów – ludzie się zorganizowali, wprowadzili własny porządek, podział obowiązków. Solidarność z protestującymi okazywali mieszkańcy niemal całego kraju. Odrodziły się archetypy kozackie – z tradycyjnymi ubraniami, specyficznym kodeksem godności, fryzurami, wiarą. Kozaczyzna, która wcześniej pełniła jedynie rolę instrumentalnie wykorzystywanego folkloru, nieco egzotycznego ornamentu, stała się integralną częścią nowej ukraińskiej mitologii³².

Warto zaznaczyć, że Majdan 2013–2014 nie ogranicza się geograficznie do Kijowa, każde większe miasteczko miało swój własny Majdan, z symboliką, z flagami narodowymi. *Majdan* to zatem zjawisko psychologiczne, z sercem w Kijowie – to rdzeń nowego politycznego mitu Ukrainy³³. Taką integrację i poczucie narodowej solidarności może

³⁰ J. Campbell, *Potęga mitu...*, s. 61.

³¹ Н.В. Дев'ятко, *Міф як основа відродження національної свідомості через ЗМІ*, <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2197>, 22.01.2015.

³² Wymienione motywy pojawiają się z największą częstotliwością na analizowanych portalach internetowych m.in. <http://maidanua.org/>, <http://www.segodnya.ua/> i in.

³³ Pisząc o rdzeniu mitu, uznajemy za Hansem Blumenbergiem, że jest to zidentyfikowane, narracyjne jądro mitu, o wysokim stopniu trwałości i równie wysokiej zdolności tworzenia wariantów. H. Blumenberg, *Praca nad mitem*, Warszawa 2009, s. 32.

spowodować tylko żywy mit, zwłaszcza mit przelanej krwi. Majdan 2004, nazywany także Pomarańczową Rewolucją, był Majdanem politycznym, podczas, gdy Majdan 2013–2014 roku był wydarzeniem, które w oczach Ukraińców nabrało mitycznego znaczenia. To była rewolucja przeciwko całemu systemowi niszczącemu godność człowieka i jak każda inna rewolucja, opierała się na religijnej niemal wierze w możliwość całkowitej odnowy, gruntownej przemiany świata.

Sami Ukraińcy – dziennikarze, blogerzy, politolodzy, ale także zwykli obywatele bardzo szybko zauważyli wagę Majdanu i wydarzeń, które po nim nastąpiły, nie tylko w kontekście politycznym czy gospodarczym, ale także symbolicznym, mitologicznym:

To już nie był zwyczajny protest, w centrum Kijowa narodziło się oddzielne państwo – kraj marzeń. Tysiące mężczyzn i kobiet zamieniło przytulne domy na namioty na Majdanie. Razem z dymem ognisk oni wdychali zapach wolności. Przez niego, jak wirus, rozprzestrzenił się duch sprzeciwu. I tu przelała się pierwsza krew...³⁴, fragment filmu „Rewolucja godności”.

W obliczu zewnętrznego wroga silny naród się łączy. Nasza siła jest w jedności!³⁵, Swiatosław Wakarczuk, piosenkarz.

W Kijowie młodzież masowo zapisuje się do wojska, przygotowuje się do wojny. Takiej liczby ukraińskich flag nigdy nie widziałem – bardzo duży entuzjazm patriotyczny. Na naszych oczach rodzi się naród ukraiński. To właśnie tu są duchowe więzi!³⁶ – deputowany Gosdumy FR, członek partii „Sprawiedliwa Rosja”, Iłja Ponomariow.

Przyjaciele Ukraińcy, gratulację z całego serca z okazji Dnia Urodzin naszej Ukrainy. Pierwszych urodzin, bo ona się rodzi faktycznie teraz. Jestem bardzo szczęśliwy, że jestem Ukraińcem. Wszystkiego Najlepszego! Sława Ukrainie!³⁷ – Semen Semenchenko, komendant batalionu „Donbas”, z pochodzenia Rosjanin.

Nowy naród rodzi się na oczach zdumionego świata³⁸ – Borys Filatov, deputowany do Najwyższej Rady Ukrainy.

³⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=qukYAIUHX6k>, 22.01.2015.

³⁵ Fragment filmu „Револуція гідності”, <https://www.youtube.com/watch?v=qukYAIUHX6k>, 22.01.2015.

³⁶ <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/na-glazah-rozhdaetsya-ukrainskaya-naciya-deputat-gosdumy-rf-514489.html>, 22.01.2015

³⁷ <http://kp.ua/politics/467187-semenchenko-ukrayna-rozhdaetsia-seichas>, 22.01.2015

³⁸ <https://www.facebook.com/borys.filatov/posts/676234509125116>, 22.01.2015

*Kiedy to się skończy, Ukraina pozostanie z armią, ideą narodową, symboliką i drogą do Europy. Rosja – z nieoznaczonymi grobami*³⁹, Leonid Volkov, rosyjski polityk opozycyjny.

Symbolicznego znaczenia nabrały nawet groby dziadków. Na jednym z portali internetowych, poświęconych Majdanowi, ukazała się opowieść Tatiany Malahovej: „Było to 20 lat temu. Mieszkałam w Gorlowce a za miastem, w miejscowości Zaitsewa, mieliśmy letnią rezydencję – piękny wiejski dom z wielkim ogrodem. Pewnego razu w autobusie Nikitovka – Zajtsewo zaczął się spór – jaki język był używany przez rdzennych mieszkańców Donbasu. Wielu twierdziło, że Donbas – to Rosja i język rosyjski jest tu od niepamiętnych czasów! Inni się nie zgodzili, ale kres sporu położyła stara kobieta. Spojrzała surowo na obrońcę „rosyjskiego świata” i zapytała: „Gdzie są groby twoich dziadków?” Facet powiedział, że oni są pochowani w regionie miasta Vladimir (Rosja), a jego ojciec, który przyjechał, aby budować Donbas, pochowany jest w Gorlowce! Babcia podniosła stary, pokrzywiony palec i powiedziała: „No właśnie! To chciałam usłyszeć. A moi dziadkowie, pradziadkowie i prapradziadkowie są pochowani na tej ziemi. I wszyscy rozmawiali po ukraińsku. I wszyscy byli Ukraińcami. Teraz zrozumiałeś, czyja to ziemia”? Minęło 20 lat. Ta babcia już nie żyje, a jej ziemię bombarduje Rosja, ale bardzo się chce, żeby jej mądre i proste wytłumaczenie zostało usłyszane”⁴⁰. Pytanie o groby dziadków bardzo szybko stało się częścią procesu identyfikacji narodowej a symbolika ziemi uświęconej grobami przodków weszła w skład nowej ukraińskiej mitologii.

Wnioski

Każdy naród potrzebuje mitu założycielskiego. Do tej pory Ukraina nie była w stanie dokonać wyboru pomiędzy Rusią Kijowską a austro-węgierską Galicją, pomiędzy wybiórczo traktowaną historią ukraińskich organizacji nacjonalistycznych OUN i UPA a Wielkim Głodem i Powstaniem Chmielnickiego, pomiędzy rozpamiętywaniem martyrologicznej przeszłości a marzeniem o „powrocie do Europy”. Polityczne mity odwołujące się do korzeni na Ukrainie zupełnie się jednak nie sprawdziły. Nie tylko dlatego, że zbyt dużą część społeczeństwa wyrzucały poza nawias narodu ukraińskiego w rozumieniu etnicznym, ale także dlatego, że funkcjonowanie tych mitów wymagało większych zasobów pamięci społecznej,

³⁹ <https://twitter.com/leonidvolkov/status/504650530640371713>, 22.01.2015.

⁴⁰ <http://maidanua.org/2014/11/tak-chyya-tse-zemlya/>, 23.01.2015.

niszczonej przecież systematycznie zarówno w czasach caratu, jak i Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Nowa mitologia polityczna Ukrainy zbudowana wokół Majdanu ma dużą szansę stać się trwałą narracyjną podstawą nowego ładu symbolicznego i jako taka, narzucać siatkę własnych pojęć na rzeczywistość. To już nie jest tylko interpretacja wydarzeń z przeszłości, ale przede wszystkim wspólna wizja przyszłości.

Mit początku jest podstawą narodowej autoidentyfikacji, podtrzymuje ciągłość narodowego istnienia na danym obszarze, jest rękojmnią prawa do ziemi. Dając poczucie zakorzenienia, tworząc system wartości i wzmacniając więzi grupowe, mit jednocześnie tworzy płaszczyznę współdziałania, a zatem nie tylko konserwuje tradycję, ale także konstruuje przyszłość.

Proces identyfikacji z grupą wiąże się jednak także z poszukiwaniem wroga. Siła nowej mitologii politycznej Ukrainy najszybciej objawiła właśnie swoją ofensywną i wykluczającą funkcję. Podział na My – Oni wyprzedza o krok każdą rewolucję. Współczesne mity uobecniają się nie tylko poprzez specyficzną narrację, ale także poprzez sugestywne obrazy, których pełen jest Internet – profesjonalnie nakręcone i amatorskie filmy o bohaterach Majdanu, przeplatają się z obrazami okrucieństw dokonanych przez separatystów na wschodzie Ukrainy, sakralizacji narodu ukraińskiego towarzyszy prowadzona w Internecie akcja szukania zdrajców, obok ikonograficznych przedstawień bohaterów pojawiają się karykatury wrogów.

Mity narodowe są jednak przede wszystkim symboliczną matrycą nadającą kształt rzeczywistości społecznej – definiują tożsamość, budują ufność i wiarę, że zjednoczony naród pokona przeciwności losu na drodze do lepszej przyszłości. Nawet zatem, jeśli część społeczeństwa ukraińskiego czuje się wykluczona z dziejącej się Historii, to jednak większość Ukraińców odbiera nową mitologię polityczną jako bodziec do zmiany, konsolidacji społecznej i odnowy narodowej.

STRESZCZENIE

Po uzyskaniu niepodległości przez Ukrainę w 1991 roku, młode państwo potrzebowało elementów wzmacniających spójność społeczną i konsolidujących mocno podzielony naród. Oficjalna polityka historyczna, szczególnie intensywnie promowana przez rząd Wiktora Juszczenki, opierała się na zmitologizowanej historii Rusi Kijowskiej, skrajnie nacjonalistycznych organizacji OUN i UPA, a także na folklorze ukraińskim i Kozaczyźnie. Autorki artykułu, opierając się na analizie

tekstów, stron internetowych i mediów ukraińskich, pokazują proces kształtowania się nowej mitologii politycznej Ukrainy po Pomarańczowej Rewolucji, Majdanie 2013–2014 i wydarzeniach na wschodzie Ukrainy. Stawiają tezę, że Majdan stał się rdzeniem mitologii politycznej współczesnej Ukrainy, jej mitem założycielskim, tym samym stanowiąc ważny element ukraińskiej tożsamości narodowej.

Anna Siewierska-Chmaj, Iryna Bilousova

POLITICAL MYTHOLOGY OF CONTEMPORARY UKRAINE

After gaining its independence in 1991, Ukraine – the young state – needed elements, which could reinforce and consolidate social cohesion of divided nation. Official historical policy, promoted especially by the government of Viktor Yushchenko, was based on a mythologized history of Kievan Rus', the extreme nationalist organization, i.e. OUN, UPA and the Ukrainian and Cossacks folklore. Authors based their article on an analysis of texts, websites and monitoring of Ukrainian media. Article shows the process of forming a new political mythology of Ukraine after the Orange Revolution, 2013–2014 Maidan unrest and current events in eastern Ukraine. Authors state that Maidan events have become the core of modern Ukraine's political mythology, its founding myth, which constitutes a crucial element of Ukrainian national identity.

KEY WORDS: *political mythology, Ukraine, nation, Maidan*

Bibliografia

- Aleksandrowicz Gorun D., *Mity współczesnej Ukrainy*, „Sprawy narodowościowe” 2002, nr 21.
- Himka J.-P., *Challenging the Myths of Twentieth-Century Ukrainian History, The Convolutions of Historical Politics*, https://www.academia.edu/2033835/_Interventions_Challenging_the_Myths_of_Twentieth-Century_Ukrainian_History_, 15.01.2015.
- Marples D. R., *Heroes and Villains: Creating National History in Contemporary Ukraine*, Budapeszt-Nowy Jork 2007.
- Pogorzelski P., *Barszcz Ukraiński*, Gliwice 2014.
- Siewierska-Chmaj A., *Mit polityczny jako fundament ideologii*, [w:] *Przekazy polityki*, Rzeszów–Kraków–Zamość 2009.
- Siewierska-Chmaj A., *Religia a polityka. Chrześcijaństwo*, Warszawa 2013.

Amelczenko N., *Треба робити все, щоб новий український міф творився не за рахунок міфологеми відродження, а за рахунок майбутнього* Читать целиком: <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page81-1318.html>, 22.01.2015.

Горський В.С., *Україна-Європа: погляд з обох боків. Універсальні виміри української культури*, Одеса 2000.

Литвиненко О.В., *Інформаційні впливи і операції: Теоретико-аналітичні нариси*, Нісд 2003.